

مقدمه‌ای بر
جغرافیای اجتماعی شهری

ویراست ششم

نویسندگان:

پل ناکس - استیون پینچ

مترجم:

حیدرود شورچه

انتشارات پرهام نقش

۱۳۹۷

سرشناسه	: ناکس، پل ال، ۱۹۴۷-م.
عنوان و نام پدیدآور	: مقدمه‌ای بر جغرافیای اجتماعی شهری / نویسندگان پل ناکس - استیون پینچ؛ مترجم محمود شورچه.
مشخصات نشر	: تهران: پرهام‌نقش، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۵۱۵ ص: جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۲۶-۷۰-۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: urban social geography: an introduction, 6 th ed, 2009
موضوع	: جامعه‌شناسی شهری
موضوع	: Sociology, urban
موضوع	: شهرها و شهرستان‌ها
موضوع	: Cities and towns
شناسه افزوده	: پینچ، استیون، ۱۹۵۱-م.
شناسه افزوده	: Pinch, Steven
شناسه افزوده	: شورچه، محمود، ۱۳۶۱-مترجم.
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۶ م ۷ HT۱۵
رده‌بندی دیویی	:
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۰۱۲۳

انتشارات پرهام‌نقش

مقدمه‌ای بر جغرافیای اجتماعی شهری

نویسندگان: پرفسور پل ناکس - پرفسور استیون پینچ

مترجم: دکتر محمود شورچه

ناشر: پرهام نقش

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ انتشار: اول، ۱۳۹۷

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۲۶-۷۰-۸

قیمت: ۴۶۰۰۰ تومان

© کلیه حقوق چاپ و نشر این اثر برای ناشر محفوظ است.

مسئولیت صحت مطالب کتاب به عهده مترجم است.

مراکز پخش و فروش:

کتابفروشی پرهام، خیابان انقلاب، ابتدای خیابان ۱۲ فروردین، پلاک ۲۹۷، تلفن: ۶۶۴۶۸۲۳۵

فهرست مطالب

راهنمای استفاده از کتاب
سخن مترجم

فصل ۱: جغرافیای اجتماعی و دیالکتیک اجتماعی - فضایی

۱-۱- روندهای مختلف در جغرافیای انسانی

رویکرد سبکی

رویکرد رفتاری

رویکرد ساختارگرا

رویکردهای پساساختارگرا

مطالعه جغرافیای اجتماعی شهری

۱-۲- دیالکتیک اجتماعی فضایی

۱-۳- زمینه کلان جغرافیایی

زمینه در حال تغییر جغرافیای اجتماعی شهر

تغییر اقتصادی و بازساخت شهری

اثرات ناشی از تغییرات جمعیتی

شهر و تغییر فرهنگی

تغییر سیاسی و دیالکتیک اجتماعی - فضایی

منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر

نشریه‌های بین‌المللی

فصل ۲: تغییر زمینه اقتصادی زندگی شهری

۲-۱- شهر ماقبل سرمایه‌داری و ماقبل صنعتی

۲-۲- رشد شهر صنعتی

مدل‌های اولیه ساختار فضایی شهرهای صنعتی

مارکس و شهر صنعتی

فوردیسم و شهر صنعتی

کینزگرایی و جهش طولانی فوردیسم

۵۳	۲-۳- شهر معاصر
۵۵	نئوفوردیسم
۵۷	تحول شهری تحت نئوفوردیسم
۶۱	جامعه پسا صنعتی تحت نئوفوردیسم
۶۲	جهانی شدن
۶۵	اقتصادهای دانش - بنیان و شهر اطلاعاتی
۶۷	۲-۴- نتایج
۶۸	منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر
۷۱	فصل ۳: فرآیندهای شهرها
۷۲	۳-۱- فرهنگ چیست؟
۷۲	مادیت فرهنگ‌ها
۷۳	معانی مشترک
۷۴	تکثر و تفاوت
۷۵	هویت‌ها
۷۸	۳-۲- نظریه پسااستعماری و شهر
۷۹	پیوندندی
۸۱	برساخت اجتماعی فرهنگ
۸۲	۳-۳- فضا، قدرت و فرهنگ
۸۲	فوکو و شهر زندان
۸۴	برساخت اجتماعی فضا
۸۶	فضا و هویت
۸۹	۳-۴- پست‌مدرنیسم
۹۱	پست‌مدرنیسم در شهر
۹۴	سرمایه‌داری رُماتیک؛ زیبایی‌شناسی شدن مصرف
۹۶	۳-۵- نتایج
۹۸	منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر
۱۰۱	فصل ۴: الگوهای تمایز بخشی اجتماعی - فضایی
۱۰۲	۴-۱- مورفولوژی شهری و ساختار فیزیکی شهرها
۱۰۲	انواع مساکن، قطعات ساختمان و طرح معابر

۱۰۳	ویژگی‌های ریخت‌زایی
۱۰۷	کیفیت محیطی
۱۱۰	۴-۲- تفاوت و نابرابری؛ الگوهای اجتماعی- اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی
۱۱۶	مطالعات اکولوژی عاملی
۱۱۹	الگوهای رفاه اجتماعی
۱۲۰	تغییرات درون- شهری در کیفیت زندگی شهری
۱۲۱	جغرافیای محرومیت و عدم مزیت
۱۲۵	الگوهای سک زندگی
۱۳۰	منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر
۱۳۳	فصل ۵: چارچوب فزاینده فضا و نهادی؛ شهروندان، دولت و جامعه مدنی
۱۳۴	۵-۱- وابستگی متقابل نهادهای عمومی و زندگی خصوصی
۱۳۵	شهروندی، پدرشاهی و نژادگرایی
۱۳۶	قانون و جامعه مدنی
۱۳۹	تغییر ماهیت حکمروایی شهری
۱۴۱	فضاهای نئولیبرالیزه شدن
۱۴۵	سیاست‌های سبز
۱۴۵	۵-۲- فضاهای شهری قانونی
۱۴۶	تفکیک نواحی مادرشهری و پیامدهای فضایی آن
۱۴۷	عدم توازن مالی و نابرابری اجتماعی- فضایی
۱۴۸	سوداگری مالی
۱۵۱	۵-۳- بستر دموکراتیک و چارچوب فضایی آن
۱۵۲	سازماندهی فضایی انتخابات
۱۵۲	سهیم‌بندی نادرست و تقسیم‌بندی ناعادلانه
۱۵۳	فضامندی کشگران کلیدی در حکمروایی شهری؛ مقامات رسمی انتخابی و بوروکرات‌های شهری
۱۵۴	بوروکراسی و (باز)تولید اجتماعی- فضایی
۱۵۵	ساختار سیاستی جانبی
۱۵۵	کسب و کار
۱۵۶	نیروی کار
۱۵۸	سازمان‌های شهروندی و گروه‌های ذی‌نفع خاص
۱۵۸	انجمن‌های صاحبخانه‌ها؛ حکومت‌های خصوصی

۱۶۲	جنبش‌های اجتماعی شهری
۱۶۳	۴-۵- ساختارهای قدرت اجتماع محلی و نقش دولت محلی
۱۶۴	نظریه رژیم
۱۶۵	تفسیرهای ساختارگرا از اقتصاد سیاسی شهرهای امروز
۱۶۷	دولت محلی و دیالکتیک اجتماعی- فضایی
۱۶۸	نظریه تنظیم و حکمروایی شهری
۱۷۰	بازتعریف شهروندی
۱۷۲	۵-۵- مسئله عدالت اجتماعی در شهر
۱۷۵	منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر
۱۷۹	فصل ۶: ساختارهای تأمین مسکن، ساختمان و تولید اجتماعی محیط شهری
۱۸۰	۱-۶- بازارهای مسکن
۱۸۱	رشد مالکیت خانه
۱۸۹	افول اجاره‌داری خصوصی
۱۸۹	اثرات کنترل‌های اجاره
۱۹۰	اثرات فضایی عدم سرمایه‌گذاری
۱۹۱	توسعه مسکن عمومی
۱۹۲	مسکن عمومی در انگلستان
۱۹۴	تمایزبخشی اجتماعی- فضایی در بخش عمومی
۱۹۸	بخش داوطلبانه؛ «بازوی سوم» ارائه مسکن
۱۹۹	۲-۶- کنشگران کلیدی در تولید اجتماعی محیط ساخته‌شده
۲۰۱	صاحبان املاک و ویژگی‌های مورفولوژیکی
۲۰۲	سازندگان، توسعه‌دهندگان و جستجو برای کسب سود
۲۰۵	تبعیض از طریق طراحی؛ معماران و برنامه‌ریزان
۲۰۵	فضاهای زنان
۲۰۷	مکان‌های زنان
۲۰۹	وام‌دهندگان رهن؛ جهت‌گیری اجتماعی و فضایی همچون عمل تجارت کالا
۲۰۹	جهت‌گیری در برابر مردم
۲۱۰	جهت‌گیری در برابر املاک و مستغلات
۲۱۲	بنگاه‌های املاک؛ دستکاری و تقویت الگوهای واحد محله
۲۱۳	دستکاری در جغرافیاهای اجتماعی؛ بلوک‌شکنی و بازآفرینی

۲۱۷	مدیران مسکن عمومی؛ دسته‌بندی و درجه‌بندی
۲۱۹	خانوارهای مشکل‌زا و املاک نامناسب
۲۲۰	منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر

فصل ۷: ابعاد اجتماعی شهرگرایی مدرن ۲۲۳

۷-۱- زندگی شهری در فرهنگ غربی ۲۲۳

۷-۲- شهرگرایی و نظریه اجتماعی ۲۲۴

مکتب شیکاگو ۲۲۶

شهرگرایی به عنوان یک شیوه زندگی ۲۲۶

دنیاهای عمومی و خصوصی زندگی شهر ۲۲۹

خود؛ هویت و تجربه در دنیاهای خصوصی و عمومی ۲۳۱

۷-۳- کنش متقابل اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی در زمینه‌های شهری ۲۳۲

تحلیل شبکه اجتماعی ۲۳۴

اکولوژی شهری به عنوان سازند و پیام کنش متقابل اجتماعی ۲۳۷

مدل فضایی ۲۳۸

انتقادهای بر رویکرد اکولوژیکی ۲۴۰

کنش متقابل اجتماعی در محیط‌های شهری ۲۴۱

فاصله اجتماعی و فاصله فیزیکی ۲۴۲

منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر ۲۴۷

فصل ۸: جدایی‌گزینی و اجتماع‌گزینی ۲۴۹

۸-۱- محاصره اجتماعی، نژادگرایی و تبعیض ۲۵۰

۸-۲- جدایی‌گزینی فضایی گروه‌های اقلیت ۲۵۱

موضوعات تعریف و برآورد ۲۵۲

عوامل بیرونی؛ تبعیض و اثرات ساختاری ۲۵۵

اجتماع‌گزینی؛ همبستگی درونی گروه ۲۵۹

خوشه‌بندی به منظور دفاع ۲۵۹

خوشه‌بندی به منظور حمایت متقابل ۲۶۰

خوشه‌بندی به منظور حفاظت فرهنگی ۲۶۱

فضاهای مقاومت؛ خوشه‌بندی به منظور تسهیل حملات ۲۶۲

کلنی‌ها، نواحی محاط و گتوها ۲۶۳

- ۲۶۶ مثال روشنگر ۱؛ محدودیت‌های ساختاری و محافظت فرهنگی در انگلستان
 ۲۷۱ مثال روشنگر ۲؛ کارگران مهاجر در شهرهای اروپای قاره‌ای
 ۲۷۸ منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر

فصل ۹: واحد همسایگی، اجتماع محلی و بر ساخت اجتماعی مکان

- ۲۸۰ ۹-۱- واحد همسایگی و اجتماع محلی
 ۲۸۰ روستا شهرها: اجتماع محلی حفظ شده؟
 ۲۸۱ شکنندگی اجتماع محلی
 ۲۸۳ واحدهای همسایگی: حومه‌ها؛ اجتماع محلی تحول یافته؟
 ۲۸۵ فروپاشی شهر، رای، بکتر حومه‌نشینی
 ۲۸۶ هراس جایگاه و بحران مشترک - مدن
 ۲۸۸ اجتماعات محلی و واحدهای همسایگی؛ تعاریف و طبقه‌بندی‌ها
 ۲۸۹ ۹-۲- بر ساخت اجتماعی مکان‌های شهری
 ۲۹۲ زیست-جهان‌های شهری، عادی - دزدان - میان - ذهنی بودن
 ۲۹۴ ساختار بندی و «شدن» مکان
 ۲۹۶ بر ساخت مکان از طریق کنش‌های فضایی
 ۲۹۹ مکان، مصرف و سیاست فرهنگی
 ۳۰۰ عادت‌واره
 ۳۰۱ ۹-۳- معانی اجتماعی محیط ساخته شده
 ۳۰۲ تصرف فضا و مکان؛ نمادگرایی و معانی رمزی
 ۳۰۳ معماری، زیبایی‌شناسی و دیالکتیک اجتماعی-فضایی
 ۳۰۴ کالایی شدن
 ۳۰۵ معماری و گردش سرمایه
 ۳۰۸ منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر

فصل ۱۰: محیط و رفتار در زمینه‌های شهری

- ۳۱۲ ۱۰-۱- نظریه‌های درباره رفتار منحرف
 ۳۱۳ نظریه جبرگرا
 ۳۱۵ نظریه شلوغی
 ۳۱۷ جبرگرایی طراحی
 ۳۱۸ از خود بیگانگی

۳۱۹	نظریه ترکیبی
۳۲۱	نظریه خرده فرهنگ
۳۲۳	نظریه ساختارگرا
۳۲۳	تبیین های چندعاملی؛ نمونه ای از جرم و بزهکاری
۳۲۴	مشکلات داده
۳۲۶	جغرافیای جرم شهری
۳۳۲	۱۰-۲- شناخت و ادراک
۳۳۳	جنبه های اشاره کننده تصور شهری
۳۳۶	فاصله شناخت
۳۳۷	جنبه های ارزیابی تصور شهری
۳۳۷	ابعاد شناختی محیط شهری
۳۳۸	تصورات از محدوده خانه
۳۴۱	منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر
۳۴۳	فصل ۱۲: جابجایی سکونت و تحول محله
۳۴۵	۱۲-۱- الگوهای جابجایی خانوار
۳۴۶	جابجاشوندگان و ثابت ماندگان
۳۴۷	الگوهای مهاجرت به داخل
۳۴۸	جابجایی های درون-شهری
۳۴۸	فاصله و مسیر
۳۴۹	جابجایی خانوار و اکولوژی شهری
۳۵۰	عوامل تعیین کننده جابجایی سکونت
۳۵۰	دلایل جابجایی
۳۵۳	نیازهای فضا و تحولات مسیر زندگی
۳۵۴	تصمیم به جابجایی
۳۵۷	جستجو برای یک محل سکونت جدید
۳۵۸	تعیین مطلوبیت های یک خانه جدید
۳۵۹	جستجو برای محل های خالی
۳۶۲	محدودیت های زمانی
۳۶۲	انتخاب یک خانه جدید
۳۶۳	۱۲-۲- جابجایی سکونت و تحول محله

- ۳۶۴ جابجایی طبقه بالا، فیلترینگ و زنجیره‌های فضای خالی
 ۳۶۷ موانع فیلترینگ
 ۳۶۷ زنجیره‌های فضای خالی
 ۳۶۹ منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر

۳۷۱ فصل ۱۳: تغییر و تعارض شهری

۳۷۱ ۱۳-۱- اثرات خارجی

۳۷۲ رقابت و تعارض بر سر اثرات خارجی

۳۷۵ ۱۳-۲- قابلیت دسترسی به خدمات و امکانات

۳۷۷ اثرات انباشتی، گوه‌های انباشتی

۳۷۷ امکانات، عدم امکانات، و بازتولید اجتماعی

۳۷۹ ۱۳-۳- بازساخت شهری؛ برابری و تعارض

۳۸۰ تمرکززدایی و قابلیت دسترسی به خدمات امکانات

۳۸۱ قابلیت دسترسی و نابرابری اجتماعی

۳۸۲ توسعه مجدد و بازسازی

۳۸۴ مشکلات برنامه‌ریزی؛ تجربه انگلستان

۳۸۵ بازساخت بخش خدمات

۳۸۵ نهاده‌های زدايي و برجای ماندگی

۳۸۸ خصوصی شدن

۳۸۹ کاررفاه

۳۹۰ دو قطبی شدن اجتماعی

۳۹۶ اقتصاد غیررسمی شهری

۳۹۸ پایداری اجتماعی شهری

۴۰۴ منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر

۴۰۷ فصل ۱۴: آینده جغرافیای اجتماعی شهری؛ پیشرفت‌های اخیر

۴۰۸ ۱۴-۱- لس آنجلس و «مکتب کالیفرنیا»

۴۱۱ نقد مکتب لس آنجلس

۴۱۳ لس آنجلس؛ یک شهر پارادایمیک؟

۴۱۵ ۱۴-۲- سینما و شهر

۴۱۶ فیلم‌ها همچون متن‌ها

۴۱۷	اثر شهر بر فیلم
۴۱۸	اثر فیلم بر شهر
۴۲۱	فیلم به عنوان یک تجارت
۴۲۲	کور تیسلند
۴۲۳	برند شدن شهر
۴۲۵	۱۴-۳- نتیجه؛ جغرافیای اجتماعی شهری به کجا می‌رود؟
۴۲۹	منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر
۴۳۱	واژه‌نامه
۴۹۵	منابع

«شهر همچون آزمایشگاه اجتماعی».

رابرت لورر بارک، ۱۹۳۵

«فرایندهای اجتماعی از فرمهای فضایی جذابی ناپدید است».

دیوید هاروی، ۱۹۷۳

سخن مترجم

پژوهش در باب «جامعه» و «وجه اجتماعی» زندگی انسان، در نگاه نخست، موضوع مورد مطالعه در جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی است. اما چه دلیلی وجود دارد که جغرافیدانان به مطالعه چنین موضوعی بپردازند؟ مطالعه جغرافیدانان در این باره چه تفاوتی با آن علوم دارد؟ در معنای عام و با توجه به تعاریف رسمی در فرهنگ واژگان، «جامعه» به عنوان «روابط بین مردم» تعریف می‌شود و «وجه اجتماعی» نیز اشاره به «روابط بین افراد با یکدیگر و با جامعه» دارد. بر مبنای چنین درکی، ظاهراً هیچ جای برای مطالعه جغرافیا درباره جامعه وجود نخواهد داشت.

اما وقتی به منظر علم جغرافیا به جامعه می‌نگریم، «واقعیت‌مندی وجه اجتماعی» در قالب جامعه، وابسته به «فضامندی» آن است. به بیان دیگر، امر اجتماعی از طریق «فضا» است که ویژگی‌های واقعی به خود می‌گیرد. بدین ترتیب، جغرافیای اجتماعی معطوف به خاست‌های روابط بین افراد با یکدیگر و با جامعه است (در این خصوص، توجه جغرافیای فرهنگی نیز به فضامندی‌های «مکان» - «مکان‌ها»، «مکان‌ها» و «مکان‌ها» - است). در تمدن بشری، شکل‌گیری «وجه اجتماعی» به صورت جامعه، اول در «بافتار فضایی «روستایی» و بعد «شهری» محقق شده است. این امر، دلیلی است بر اینکه، مطالعه اجتماع، جامعه و وجه اجتماعی، از همان ابتدا با مطالعات فضایی روستاها و شهرها گره خورده است و بنابراین مطالعه هر یک بدون دیگری ناقص است. درست همان‌گونه که جامعه اجتماعی غیر فضایی وجود ندارد، وجه فضایی غیر اجتماعی نیز وجود ندارد.

از این منظر، فضاییت مقوله‌ای جدا از اجتماعیت نیست. فضا نه صرفاً ظرفی خالی، خنثی و از قبل موجود است که کنش‌ها و پویایی‌های اجتماعی در آن رخ دهند (رویکردی که اغلب به غیر متخ‌صان تحلیل فضایی به فضا دارند)، و نه صرفاً بازتاب، محصول، عینیت، تولید، نمود یا برساخت کنش‌ها و پویایی‌های اجتماعی است - رویکردی که این اواخر درباره آن بسیار گفته و شنیده می‌شود -، بلکه فضا از همان ابتدا به شکل «زمین/مکان‌ها» محدودیت‌های کنش اجتماعی، «فرایند» (واسطه و ابزار کنش اجتماعی) و «برآیند» (نتیجه یا غایت کنش اجتماعی) با پویایی‌های اجتماعی همراه و همبسته بوده است. این همبستگی اجتماعی - فضایی به عنوان مثال، اشاره به عمل اجتماعی، شکل‌گیری جامعه از طریق موقعیت‌یابی، جدایی‌گزینی، محل‌گزینی و در صورت تکرار و مداومت و پایایی آن، شکل‌گیری حس تعلق و معنا به مکان (ریشه‌مندی) همراه است و تار اجتماعی آن با پود ابعاد مادی، معنایی و عملی فضا تنیده است.

همبستگی اجتماعی - فضایی فوق‌همچنین با ساخت و بازساخت مجموعه روابط فاصله‌ای و جریان‌های چندگانه بین عناصر اجتماعی و فضایی همراه است و کنش‌های «جایجایی» و «ارتباط‌مندی» از نقشی اساسی و حیاتی در حفظ و بقای جامعه برخوردارند؛ زیرا نه تنها چیرستی، هویت، بقا و دوام؛ بلکه چیدمان، هندسه و الگوهای اجتماع‌یابی و موقعیت‌یابی اجتماعیت‌ها و فضاییت‌ها وابسته به همین روابط و جریان‌هاست. بنابراین در جغرافیای اجتماعی شهری مسیر سوالات از کجایی به چرایی و سپس چگونگی عمل همبسته اجتماعی - فضایی بر اساس رویکرد جغرافیایی است.

در یک رویکرد جغرافیایی، برخلاف رویکرد اجتماعی که در آن پویایی اجتماع و جامعه ممکن است قبل از هر چیز بر اساس قواعد اجتماعی و منطق جامعه‌شناختی مورد توجه قرار گیرد که در جای خود از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است،

این فضا و فضا‌مندی است که بر اساس قواعد فضایی و منطق جغرافیایی ردیابی و مورد کنکاش قرار می‌گیرد. در اینجا، فضا نقش زمینه و فضا‌مندی نقش کنش را برای جغرافیدان اجتماعی شهر بازی می‌کند. «شهر» و «شهری شدن» به ترتیب به عنوان «فضا» و «فضا‌مندی» (در زبان جغرافیا) و «ساختار» و «عاملیت» (در زبان جامعه‌شناسی)، شیوه غالب زندگی انسان امروز است که پیچیده‌ترین «همبستگی اجتماعی- فضایی» در طول تاریخ بشر را نشان می‌دهد. این بدان معناست که «شهر» و «شهری شدن» عملاً تبدیل به موضوعی بنیادین برای نظریه‌پردازی‌های جغرافیدانان شهری و جامعه‌شناسان شهری از دو منظر و مسیر مختلف درباره واقعیتی واحد می‌شود و یافته‌های علمی آنها در جهت هم‌افزایی یکدیگر عمل می‌کند.

نویسندگان این کتاب، پرفسور پل ناکس (استاد ممتاز دانشکده معماری و مطالعات شهری دانشگاه ویرجینیا تک) و پرفسور استیون پینچ (استاد جغرافیا در دانشگاه ساوت‌همپتون)، بر اساس دغدغه‌های اجتماعی جغرافیا به شهر و شهری شدن، بسیاری از اصول باسی در رویکرد جغرافیایی به شهر را به بهترین شکل ممکن در قالب اثری ماندگار در تاریخ مطالعات جغرافیای شهر به جامعه دانشگاهی عرضه کرده‌اند. نمونه چنین کتاب‌های آموزشی در تاریخ علم جغرافیا بسیار اندک است (کتاب «جغرافیای شهری: یک شی جهانی» (۲۰۰۹) نوشته میشل پاسیون و یا «جغرافیا و جغرافیدانان» (۲۰۱۶) نوشته ران جانستون و جیمز سیدلوی، حدی چنین ویژگی برخوردارند). نویسندگان با قرار دادن چند لایه از تحلیل‌های فضایی از جمله؛ مباحث اصلی، روندهای کلیدی، مسائل کلیدی، واژگان کلیدی، رمان‌ها و فیلم‌های کلیدی مرتبط روی یکدیگر و نیز مآخذشناسی تخصصی، عمق و دامنه کتاب را به کمال لازم رسانده‌اند.

این کتاب هرچند با تمرکز روی تجربه کشورهای شمال و ابعاد اجتماعی فضاهای «درون- شهری» یا «ماهیت اول شهرها» (ماهیت دوم شهرها» اشاره به فضاهای بیرون- شهری دارد) نوشته شده است، اما شیوه پرداختن به موضوعات و مسائل شهری و تجربیاتی که در این زمینه وجود داشته است، مراد برای جغرافیدانان شهری کشور ما آموزنده باشد. مباحث کتاب با زمینه‌های اقتصادی و فرهنگی کلان‌مقیاسی اجتماعی شهری شروع و با زمینه‌های میانه و خرد ادامه یافته و سپس با نتیجه‌گیری به پایان می‌رسد. این مسیر از نضی سیستماتیک پیروی می‌کند که بر اساس آن، می‌توان روند تحولات جغرافیای اجتماعی شهری از گذشته تا حال و تا حدی آینده را خوبی درک کرد. ضمن آنکه هر فصل بر بنیان سؤال‌های مشخصی استوار است که در پایان مباحث به شکل خلاصه به آنها پاسخ داده شده است، در خلال مباحث اصلی، آشنایی با روندها، متفکران، واژگان، رمان‌ها و فیلم‌ها و منابع نیز صورت می‌گیرد. این نوع نگرش چندبعدی و منسجم به دامنه و عمق تحولات در جغرافیای اجتماعی شهری بسیار ستودنی است.

در کشور، برخی آثار ارزشمند در زمینه جغرافیای اجتماعی (شهری) توسط جغرافیدانان ارائه شده و پژوهش‌های نسبتاً خوبی نیز به شکل غیر مستقیم در این زمینه انجام شده است. با این حال، بسیاری از کارهای اخیر به دلیل آنکه کمتر تحت عنوان و در چارچوب «جغرافیای اجتماعی شهری» تعریف و تدوین شده است، نتوانسته به این بخش از جغرافیای شهری کمک شایسته‌ای کند. در نتیجه این حوزه، همچنان نیاز به کارهای بسیاری دارد. ترجمه آثار در این زمینه کمترین کاری است که می‌توان انجام داد. امید است ترجمه این کتاب بتواند به تقویت ادبیات جغرافیای اجتماعی در ایران کمک کند. از خوانندگان عزیز تقاضا دارد، هر گونه کاستی و خطا در ترجمه این کتاب را یادآور شوند.

م. شورچه

تهران- ۱۳۹۷

mahmood.shoorchch@gmail.com